

Tabela 8

Transplantacja zarodków bydłych w latach 2001-2010

Wyszczególnienie	Rok									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Liczba spółek wykonujących transplantację	14	10	9	10	12	9	11	10	13	15
Liczba dawczyń poddanych płukaniu	37	35	22	5	13	9	12	22	46	56
Liczba uzyskanych zarodków ogółem	224	265	146	27	83	37	38	155	320	349
Odsetek zarodków dobrych	71	57	70	85	86	97	57	79	85	91
Zarodki przeniesione ogółem	350	218	162	121	185	92	171	153	275	362
w tym: świeże	125	70	65	23	9	14	32	67	159	172
mrożone	235	218	97	98	176	78	139	86	116	190
Skuteczność przenoszenia (%)	45	41	49	49	48	55	51	58	56	50
Liczba urodzonych cieląt	134	90	95	44	44	68	74	54	112	125

siono w: Osiecinach – 71 szt., Głogówku – 64 szt., Żydowie – 39 szt., Kamieńcu Ząbkowickim – 27 szt. i Prudniku – 25 szt. Najwyższą skuteczność przenoszenia uzyskano w: Żydowie – 77%, Mścicach – 72%, Polanowicach – 71% i Kamieńcu Ząbkowickim – 67%. W 2010 r. 15 spółek wykonywało transplantację zarodków. Średnia skuteczność przenoszenia wyniosła 50%.

Podsumowanie

Podstawowym celem stad zarodowych bydła mlecznego, będących w zasobach Agencji Nieruchomości Rolnych, jest produkcja wysokiej jakości materiału hodowlanego przeznaczonego do doskonalenia krajowej populacji tego gatunku zwierząt gospodarskich. Cel ten chcemy osiągnąć poprzez dostarczanie rozplodników używanych w sztucznym unasienianiu, które w maksymalnym stopniu pokryją zapotrzebowanie wynikające z krajowego programu hodowlanego oraz dostarczanie hodowli terenowej jałówek hodowlanych przeznaczonych do doskonalenia rodzimych stad bydła mlecznego lub sprzedaż zarodków o wysokiej wartości hodowlanej, jeżeli będzie takie zapotrzebowanie.

Wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej zwiększyła się oferta materiału hodowlanego i biologicznego pochodzącego z krajów członkowskich oraz spoza Unii, w szczególności z USA i Kanady. Wzrosła również konkurencja w tym segmencie rynku rolnego. Chodzi jednak o to, aby w jak największym stopniu zapewnić efektywną realizację krajowego programu hodowlanego, aby Polska nie stała się jedynie odbiorcą nasienia zagranicznego. Prognozy na najbliższe kilkanaście lat przewidują zmniejszenie liczby matek buhajów w skali całego kraju, w tym również w stadach ANR. Sytuacja taka spowodowana będzie zapewne wzrostem konkurencyjności, doskonaleniem metod pozyskiwania i konserwacji nasienia oraz praktycznym zastosowaniem selekcji genomowej w wyborze buhajów. Efektem takiego postępowania powinna być większa ostrość selekcji, dzięki czemu na rodziców przyszłych buhajów hodowlanych będą wybierane najlepsze zwierzęta o najwyższych wartościach hodowlanych, a w rezultacie zwiększy się efektywność programu genetycznego doskonalenia bydła i zmniejszy odstęp międzypokoleniowy.

Hodowla trzody chlewnej w spółkach ANR

Tadeusz Jasiorowski

Agencja Nieruchomości Rolnych

Celem prac hodowlanych prowadzonych w stadach zarodowych trzody chlewnej, należących do spółek Agencji Nieruchomości Rolnych, jest produkcja materiału reprodukcyjnego na potrzeby hodowli terenowej. W spółkach Agencji hodowane są wszystkie rasy świń, które wykorzystywane są w programie doskonalenia, tj. wielka biała polska, polska biała zwisłoucha, duroc, hampshire i pietrain. Produkowany jest materiał czystorasowy oraz mieszańcowy w różnych zestawach genotypowych.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat zakres chowu i hodowli trzody chlewnej prowadzonej przez spółki spada, zmniejsza się również liczba ośrodków utrzymujących ten gatunek zwierząt (tab. 1).

Od 2004 roku liczba spółek utrzymujących trzodę chlewną zmniejszyła się o 7, a liczba loch o 1032 szt. Zmniejszyła się także liczba spółek prowadzących hodowlę. Na koniec 2010 roku w 5 spółkach utrzymywanych było 996 loch objętych oceną hodowlaną. Od 2004 roku liczba loch hodowlanych systematycznie się zmniejszała, jednak w dwóch ostatnich latach (2009 i 2010) obserwuje się wzrost pogłowia loch hodowlanych. Przyczyny ograniczania pogłowia są wielorakie i złożone. Do głównych należy zaliczyć utrzymującą się od kilku lat niską rentowność tej gałęzi produkcji, która ma związek nie tylko z niskimi cenami na rynku wieprzowiny i zmniejszonym w związku z tym zapotrzebowaniem na materiał hodowlany, ale również z wysokimi kosztami produkcji i hodowli.

Tabela 1

Chów i hodowla trzody chlewnej w latach 2004-2010

Wyszczególnienie	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Liczba spółek utrzymujących świnię	12	12	12	9	7	5	5
Lochy ogółem	2756	2808	2775	2237	1836	1648	1724
Liczba spółek prowadzących hodowlę	9	9	9	6	5	5	5
Lochy hodowlane	1409	1385	1558	1127	899	955	996

W bieżącym roku opracowano program hodowli trzody chlewnej w spółkach ANR, który uwzględni najnowsze trendy w tym gatunku zwierząt gospodarskich. Zakłada on ścisłą współpracę z Polskim Związkiem Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej „POLSUS” w zakresie organizacji i metod hodowlanych, a także stosowania nowoczesnych kierunków selekcji. W programie uczestniczyć będą chlewnie znajdujące się w 5 spółkach ANR: SK w Dobrzyniewie, OHZ Garzyn, OHZ Głogówek, OHZ Knyszyn i OHZ Osiećciny. Przedsiębiorstwa te mają możliwość zapewnienia dobrych warunków utrzymania zwierząt oraz prowadzenia efektywnego programu hodowli trzody chlewnej. Utworzone zostaną stada elitarne i namnażające z populacją wynoszącą ok. 900 loch, w tym 300 rasy wbp, 500 rasy pbz i 100 rasy duroc. Określona liczba stanowisk w budynkach inwentarskich determinuje ilość odchowywanych warchlaków oraz w rezultacie wpływa na wielkość produkcji i sprzedaży materiału hodowlanego.

Główne zalecenia programu, sformułowane przez POLSUS, są następujące:

- ocena przyżyciowa wszystkich knurów i loszek hodowlanych;
- prowadzenie użytkowości rozplodowej loch;
- szacowanie wartości hodowlanej metodą BLUP na podstawie wyników oceny przyżyciowej dla wszystkich zwierząt ze stad ANR. Cykliczność szacowania pozwoli na szybkie podejmowanie decyzji hodowlanych i bardziej trafną wymianę materiału genetycznego;
- wprowadzenie na podobnych zasadach szacowania wartości hodowlanej metodą BLUP dla cech użytkowości rozplodowej;
- wykorzystanie oceny stacyjnej do oceny wartości hodowlanej rozplodników męskich;
- ewentualna wymiana rozplodników męskich między fermami (co 6 miesięcy);
- w rasach matecznych dążenie do poprawy użytkowości rozplodowej loch;
- uwzględnianie w pracach hodowlanych tempa wzrostu z jednoczesnym zachowaniem wysokiej mięsności;
- poprawa statusu zdrowotnego stad;
- dalsze doskonalenie warunków utrzymania i odchovu świń.

Wyniki hodowlane w 2010 roku

W tabeli 2. przedstawiono liczbę macior objętych oceną na koniec 2010 roku. Z danych tych wynika, że dominującymi rasami świń są wielka biała polska i polska biała zwistoucha.

Tabela 2
Struktura rasowa oraz liczba macior objętych oceną na 31.12.2010 r.

Spółka	Ogółem	Rasa				
		wbp	pbz	hampshire	pietrain	duroc
Chodeczek	104	99	–	5	–	–
Dobrzyniewo	115	–	85	–	–	30
Garzyn	528	108	317	–	11	20
Głogówek	81	28	34	–	–	19
Knyszyn	168	155	–	–	–	13
Razem ANR	996	390	436	5	11	82

Udział poszczególnych spółek w doskonaleniu krajowej populacji świń można określić wielkością sprzedaży materiału hodowlanego. Z przedstawionych w tabeli 3. danych wynika, że w 2010 roku 5 spółek ANR prowadzących hodowlę sprzedało ogółem 404 knurki i 1565 loszek hodowlanych. Potentatem w sprzedaży materiału hodowlanego jest OHZ Garzyn. W 2010

Tabela 3
Sprzedaż knurów i loszek hodowlanych w 2010 r.

Spółka	Knurki		Loszki	
	ogółem	szt./lochę	ogółem	szt./lochę
Chodeczek	28	0,3	264	2,5
Dobrzyniewo	40	0,3	181	1,6
Garzyn	120	0,2	622	1,2
Głogówek	132	1,6	280	3,5
Knyszyn	84	0,5	218	1,3
Razem ANR	404	0,4	1565	1,6

roku spółka ta sprzedała 120 knurków i 622 loszki. Natomiast w przeliczeniu na jedną lochę najwięcej sprzedał OHZ Głogówek – odpowiednio 1,6 knurków i 3,5 loszek.

Od lipca 2004 roku obowiązuje nowa metodyka obliczania wartości hodowlanych na podstawie oceny przyżyciowej świń. Jak wiadomo, ostatecznym wynikiem oceny jest indeks uwzględniający dwa parametry: standaryzowany przyrost dzienny i procentową zawartość mięsa w tuszy. Z kolei udział mięsa w tuszy obliczany jest na podstawie trzech parametrów: grubości słoniny mierzonej w dwóch miejscach oraz tzw. wysokość „oka” polędwicy. W wyniku wieloletniej pracy hodowlanej poszczególne cechy i oceniane parametry uległy zmianom. I tak znacznemu zmniejszeniu uległa grubość słoniny oraz zwiększył się przekrój mięśnia najdłuższego grzbietu („oko” polędwicy). Konsekwencją zmian tych parametrów jest wysoki udział mięsa w tuszy, w niektórych przypadkach przekraczający 60%. Obowiązująca metodyka oceny przyżyciowej świń uwzględnia powyższe zmiany poprzez wprowadzenie zmodyfikowanych wag poszczególnych cech we wzorach, na podstawie których obliczane są indeksy. W praktyce hodowlanej oznacza to, że preferowane będą te zwierzęta i rasy, które charakteryzują się przede wszystkim dobrymi przyrostami.

Stada spółek ANR są to chlewnie duże, liczące średnio ok. 200 macior, co w warunkach polskich ma istotne znaczenie, gdyż zwiększa skuteczność pracy hodowlanej. Populacja ta jest stabilna i nie podlega większym wahaniom spowodowanym sytuacją na rynku, podczas gdy stada prywatne ulegają bardzo silnym wpływom koniunkturalnym, co negatywnie wpływa na rozmiary produkcji zwierząt hodowlanych. Potwierdzeniem wartości genetycznej stad są wysokie parametry wartości hodowlanych, uzyskiwanych na podstawie oceny użytkowości rozplodowej loch oraz oceny przyżyciowej knurków i loszek pochodzących z tych hodowli.

W ostatnich latach, w celu przyspieszenia postępu hodowlanego importowano z Kanady bardzo cenny materiał zarodowy. Spółki importują też nasienie knurów z krajów Unii Europejskiej. Dużych inwestycji wymagało dostosowanie pomieszczeń dla zwierząt do unijnych standardów technologicznych. Poprawa warun-

Tabela 4
Wyniki użytkowości rozplodowej loch rasy wielkiej białej polskiej

Spółka	Liczba prosiąt w 21. dniu życia	Wiek I oproszenia (dni)	Okres międzymiotu (dni)
Chodeczek	11,62	292	154
Garzyn	10,30	318	165
Głogówek	12,27	328	178
Knyszyn	10,16	359	164
Kraj	10,69	352	169

ków środowiskowych i dobrostanu zwierząt zaowocowała poprawą wskaźników rozrodu i tempa wzrostu.

Wyniki oceny użyteczności rozplodowej w dwóch najliczniejszych rasach, tj. wbp i pbz, są dobre, choć nadal konieczne jest intensywne doskonalenie tych cech zwłaszcza w rasach matecznych. Z danych zawartych w tabeli 4. wynika, że w rasie wbp wyniki uzyskane w spółkach w zakresie liczby prosiąt odsadzonych w 21. dniu życia są lepsze od średniej krajowej; w Głogówku wynoszą 12,27 szt., w Chodczku – 11,62 szt. Lepsze wyniki w porównaniu do wyników krajowych w zakresie wieku I oproszenia (poza Knyszynem) oraz okresu międzymiotu (poza Głogówkiem) uzyskały pozostałe spółki prowadzące ocenę rozplodową loch tej rasy.

Najlepsze wyniki użyteczności rozplodowej loch rasy pbz mają zwierzęta pochodzące z Głogówka i Dobrzyniewa. Maciory z tych spółek charakteryzują się wczesnym wiekiem pierwszego oproszenia, krótkim okresem międzymiotu oraz najwyższą liczbą prosiąt odsadzonych w 21. dniu, wynoszącą w Głogówku 11,48 szt., a w Dobrzyniewie 10,91 szt.

Tabela 5

Wyniki użyteczności rozplodowej loch rasy polskiej białej zwisłouchej

Spółka	Liczba prosiąt w 21. dniu życia	Wiek I oproszenia (dni)	Okres międzymiotu (dni)
Dobrzyniewo	10,91	333	160
Garzyn	10,38	331	162
Głogówek	11,48	331	170
Kraj	10,71	343	171

W przypadku pozostałych cech, wyszczególnionych w tabeli 5., wyniki uzyskane w spółkach prowadzących ocenę rozplodową loch tej rasy są lepsze od średnich wyników krajowych.

Wyniki oceny użyteczności tucznej i rzeźnej są w większości spółek bardzo dobre (tab. 6 i 7). W ostatnich latach osiągnięto duży postęp, szczególnie w zakresie poprawy mięsności. Najlepsze wyniki oceny przyżyciowej knurów i loszek rasy wbp uzyskano w Głogówku i Chodczku. Zwierzęta z tych spółek charakte-

Tabela 6

Wyniki oceny przyżyciowej knurów i loszek rasy wielkiej białej polskiej

Spółka	Knurzy			Loszki		
	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)
Chodczek	701	60,2	116	645	58,8	115
Garzyn	622	60,3	104	604	58,0	106
Głogówek	690	55,6	114	650	59,1	117
Knyszyn	615	50,9	99	605	57,3	104
Kraj	689	59,9	113	635	58,5	112

Tabela 7

Wyniki oceny przyżyciowej knurów i loszek rasy polskiej białej zwisłouchej

Spółka	Knurzy			Loszki		
	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)	przyrost dzienny (g)	% mięsa w tuszy	indeks (pkt.)
Dobrzyniewo	650	59,8	107	634	57,0	108
Garzyn	620	60,2	104	609	57,5	105
Głogówek	637	60,5	107	642	59,2	116
Kraj	689	59,7	113	637	58,1	112

ryzuja się najwyższymi indeksami hodowlanymi oraz przyrostami dziennymi. Najwyższe przyrosty dzienne mają knurki z Chodczka – 701 g oraz Głogówka – 690 g. Najwyższy udział mięsa w tuszy mają knurki z Garzyna – 60,3% oraz Chodczka – 60,2%. Najwyższe indeksy uzyskały knurki z Chodczka – 116 pkt. oraz z Głogówka – 114 pkt. Uzyskane wyniki dla tych cech są lepsze od średnich wyników krajowych. Najwyższymi przyrostami dziennymi charakteryzują się loszki pochodzące z Głogówka – 650 g oraz Chodczka – 645 g. Loszki z Głogówka mają również najwyższy udział mięsa w tuszy – 59,1% oraz najwyższe indeksy hodowlane – 117 pkt.

Najlepsze wyniki oceny przyżyciowej świń rasy pbz uzyskano w OHZ Głogówek. Knurki z Głogówka, Garzyna i Dobrzyniewa charakteryzują się najlepszą mięsnością, odpowiednio: 60,5%, 60,2% i 59,8%. Wartości te są wyższe od średniej krajowej. Loszki rasy pbz pochodzące z Głogówka uzyskały również najwyższy indeks – 116 pkt. oraz mają najwyższy udział mięsa w tuszy – 59,2%.

Hodowla owiec w spółkach ANR

Artur Oprządek

Agencja Nieruchomości Rolnych

Największy rozkwit hodowli owiec w Polsce nastąpił na początku lat 80. ubiegłego wieku. Pogłowie owiec rosło bardzo dynamicznie, co było efektem subwencjonowania antyimportowej produkcji wełny oraz nabierającego coraz większego znaczenia eksportu jagniąt rzeźnych. Sytuacja ta doprowadziła do osiągnięcia w 1986 roku największego w historii pogłowia owiec,

bliskiego 5 mln sztuk. Od 1987 roku, najpierw nieznacznie, a później od 1990 roku już lawinowo, następowało zmniejszanie się liczby owiec w Polsce, osiągając w 2001 roku jedynie 6,80% stanu pogłowia z 1986 roku. Niestety, pierwsza dekada XXI wieku nie przyniosła poprawy sytuacji i w grudniu roku 2010 pogłowie owiec spadło do 213 tys. szt., a pogłowie maciorek do katastrofalnie niskiego stanu 143 tys. sztuk.

Główną przyczyną zapaści w chowie i hodowli owiec jest brak opłacalności produkcji owczarskiej. Wełna stała się produktem ubocznym, a wpływy z jej sprzedaży często nie pokrywają kosztów strzyży. Niskie ceny na żywiec jagnięcy i brak zainteresowania materiałem hodowlanym pogłębiają trudną sytuację. Dodatkowo rok 2007 był ostatnim, w którym możliwe było wypłacenie dotacji hodowcy zwierząt gospodarskich w ramach tzw. funduszu postępu biologicznego.